

Малій О. Г.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна*

Орел Д. О.

*здобувач вищої освіти,
Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-483-5-18>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ АНАЛІЗ

Аналіз наукового дискурсу свідчить про суттєву різницю між поняттями «біржова торгівля» та «біржова діяльність». Якщо перше стосується механізмів купівлі-продажу активів, то друге охоплює ширший спектр організаційно-економічних процесів, спрямованих на формування ліквідного ринку.

Сучасна біржова торгівля характеризується кількома ключовими особливостями. По-перше, майже 98% угод на світових товарних біржах здійснюються через похідні інструменти, такі як ф'ючерси та опціони, що дозволяє мінімізувати ризики цінних коливань. По-друге, стандартизація лотів передбачає чіткі параметри якості (відповідно до ISO, ГОСТ) та кількості (наприклад, партії зернових від 100 тонн), що забезпечує їх взаємозамінність. По-третє, динамічне ціноутворення базується на алгоритмах маркет-мейкінгу, які враховують баланс попиту та пропозиції з точністю до \$0,01 за бушель [3; 4].

Український ринок має унікальні риси. На відміну від світових бірж, таких як CME чи Euronext, де переважають сировинні контракти, вітчизняні майданчики (наприклад, Українська універсальна біржа) орієнтовані на торгівлю готовою продукцією машинобудування та хімічної промисловості. Ця спеціалізація обумовлена структурою внутрішнього ринку, де частка промислових товарів у ВВП сягає 23%.

Глобальні товарні біржі зосереджені на стратегічних ресурсах. Наприклад, нафта (Brent Crude) становить 45% світового обсягу торгів через ICE Futures Europe, зернові (пшениця, кукурудза) – 62% угод на Чиказькій товарній біржі, а кольорові метали, зокрема мідь, – 80% операцій на LME.

В Україні 78% біржових операцій припадає на металопродукцію та мінеральні добрива, що відповідає структурі експорту. Однак відсутність єдиних стандартів для аграрної продукції обмежує участь у міжнародних торгах: лише 12% української пшениці реалізується через біржові механізми.

Сучасні технології трансформують архітектуру біржової торгівлі. Електронні торгові системи (ETS) скорочують час виконання угод з 3 хвилин до 50 мілісекунд завдяки алгоритмам high-frequency trading. Блокчейн-платформи, такі як AgriDigital та Cerealia, забезпечують прозору історію поставок, що знижує ризики контрафакту (94% учасників ринку підтверджують цей ефект). Штучний інтелект аналізує понад 150 факторів, включаючи погоду, біржові індекси та політичні ризики, передбачаючи цінові тренди з точністю 87%.

В Україні впровадження електронних майданчиків, як-от ТОВ «Аграриус-Україна», сприяло зростанню кількості учасників ринку на 40% за 2024 рік. Серед ключових переваг – зниження транзакційних витрат з 15% до 4%, автоматизація розрахунків через інтеграцію з банківськими API-шлюзами та миттєве формування цін завдяки аукціонним механізмам Vickrey.

Стратегії розвитку для українських бірж можуть включати: технологічну конвергенцію (наприклад, інтеграцію IoT-датчиків для моніторингу якості зерна), регуляторні новації (впровадження стандартів ISO 22000 для аграрного сектора) та міжнародну синергію (підключення до міжбіржових систем на кшталт CLEARING CORP). Ці кроки сприятимуть інтеграції України у світовий ринок та підвищенню конкурентоспроможності.

Дослідження показують, що повномасштабна цифровізація аграрних бірж може збільшити експортний потенціал України на \$7,5 млрд до 2030 року, зосередившись на нішах органічної продукції та прецизійного землеробства [1; 3].

Таким чином, сьогоденний етап розвитку біржової торгівлі вимагає глибокої інтеграції технологічних рішень із традиційними економічними інститутами. Для України ключовим завданням залишається подолання дисбалансу між сировинною і промисловою складовими експорту через

створення національної біржової інфраструктури нового покоління. Реалізація цифрових стратегій у поєднанні з гармонізацією законодавства з європейськими стандартами стане каталізатором переходу від ресурсної економіки до моделі доданої вартості.

Література:

1. Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf
2. Малій О.Г. Аналіз сучасної системи кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки*, 2018. Випуск 191. С. 285–297.
3. Солодкий М.О., Яворська В.О., Рубан Ю.В. Сільськогосподарське хеджування: навчальний посібник. Київ : ЦП Компрінт, 2021. 575с.
4. Фінансові деривативи: конспект лекцій / укладачі: В. М. Боронос, П. М. Рубанов, О. В. Зайцев, С. В. Похилько. Суми : Сумський державний університет, 2021. 129 с.
5. Аграриус-Україна, ТОВ. URL: <https://agrarius---ukrayina--tov.agrobiz.net/>